

FIER ȘI “AMINTIRE”. MEDALII DE ANINA DIN COLECȚIA MUZEULUI NAȚIONAL AL BANATULUI DIN TIMIȘOARA (SFÂRȘITUL SEC. AL XIX-LEA – ÎNCEPUTUL SEC. AL XX-LEA)

Nicoleta Demian*

Cuvinte-cheie: Anina, StEG (K. K. privilegierte Österreichische Staats Eisenbahn Gesellschaft), atelierul de turnătorie artistică, medalii turnate, colecția Muzeului Național al Banatului

Keywords: Anina, StEG (K. K. privilegierte Österreichische Staats Eisenbahn Gesellschaft), artistic foundry workshop, cast medals, the collection of the National Museum of Banat

În colecția de medalii a Muzeului Național al Banatului (MNaB) se păstrează patru medalii turnate dintr-un aliaj în care predomină fierul, având diametrul cuprins între 80–104 mm, iar greutatea între 200–400 de grame. Aceste piese medalistice, reprezentând o categorie aparte, au și o poveste interesantă, fiind produse în Banat, în cadrul Uzinei de fier de la Anina. Construită între 1858–1860, Uzina metalurgică sau “de fier” a fost finalizată în 1861, când a fost pus în funcțiune primul furnal.¹ Apartinerea societății particulare de căi ferate StEG (K. K. privilegierte Österreichische Staats Eisenbahn Gesellschaft), care achiziționase de la statul austriac în 1 ianuarie 1855 domeniile, minele și uzinele din Banat, pentru a-și asigura necesarul de materii prime, îndeosebi cele de cărbune și minereu de fier.²

În Banat funcționau uzine de fier la Ruschița, Rusca Montană, Oțelu Roșu (Ferdinandsberg), Nădrag, Reșița și Anina³, dar aceasta din urmă era princi-

* Muzeul Național al Banatului Timișoara, Piața Huniade, nr. 1, e-mail: nicoledemian@gmail.com

¹ Rudolf Gräf, *Domeniul bănățean al StEG 1855–1920. Din istoria industrială a Banatului montan* (Reșița: Editura Banatica, 1997), 89–92 (pentru industria metalurgică la Anina, vezi 89–101).

² Societatea pe acțiuni cu capital francez și austriac StEG, înființată în 1854, cumpărase de la statul austriac liniile ferate aflate în folosință, în construcție sau în stadiu de proiect din nordul și sud-estul Imperiului. Gräf, *Domeniul bănățean*, 50–51. Pentru geneza și organizarea domeniilor StEG în Banat vezi și Rudolf Gräf, *Contribuții la istoria industrială a Banatului montan. StEG, factor de modernizare (1855–1920)* (Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană, 2011), 47–52.

³ *Az 1885. évi Budapesti országos átalános kiállítás bányászati, kohászati és földtani (VI-ik) csoportjának részletes katalógusa* (Budapest, 1885), LI.

palul loc unde se realizau piese turnate destinate comercializării, în turnătoria de aici fiind produse de la cele mai fine piese decorative, vase și sobe până la cele mai grele componente pentru utilaje industriale.⁴ Se lucra pentru nevoile Uzinei, dar se executau și comenzi ale StEG sau ale particularilor. Dintre mărfurile produse la turnătoria din Anina amintim: fontă și articole necesare căilor ferate, conducte de gaz și apă, unelte agricole și componente, piese turnate necesare sectoarelor de pudlaj, laminare sau miniere, sobe de diverse tipuri, plăci pentru sobe, balustrade pentru scări, grilaje pentru balcoane, pervazuri, candelabre, vase, cazane, ceaune, mojarie, fiare de călcat, mese, bănci de grădină, monumente funerare ș.a.

În cadrul Uzinei de fier, alături de topitorie, turnătoria de fontă și atelierul de emailare, atelierul mecanic și tâmplăria de modele, atelierul de pudlaj și laminare, fabrica de cuie și șuruburi, fabrica de cărămidă, sectorul de construcții etc., se găsea și turnătoria fină și atelierul de cizelare (*Feingießerei und Ziselierung*).⁵ În cadrul acestui atelier, de turnătorie fină/artistică, au fost realizate de-a lungul timpului diverse obiecte de artă decorativă: statuete cu scene de vânătoare – pentru asociațiile de tir, care au activat în Banatul montan în a doua jumătate a secolului al XIX-lea⁶, farfurii decorative⁷ cu scene mitologice – pentru colecționari, busturi imperiale⁸, sfeșnice etc.

În colecția omului de cultură Ormós Zsigmond⁹, fondatorul muzeului

⁴ “Osztrák-Magyar Államvasut Társaság,” *A Bányá*, I, nr. 43 (Budapesta, 25 decembrie 1908): 25.

⁵ Grăf, *Domeniul bănățean*, 93–97. Pentru structura Uzinei de fier am consultat și Cristian-Liviu Mosoroceanu, *Uzinele de fier din Anina*, manuscris din arhiva autorului, căruia îi mulțumesc pentru informațiile și imaginile puse la dispoziție cu deosebită amabilitate în cursul documentării pentru acest studiu.

⁶ Marcela Oprescu, *Artă și meșteșug. Colecția de obiecte din metal (secolele XIX–XX)* (Timișoara: Editura Graphite, 2007), 18–19. Ca exemplu, la Steierdorf-Anina Asociația de tir s-a înființat în 10 iunie 1866 (Grăf, *Domeniul bănățean*, 276 și nota 552).

⁷ O farfurie decorativă cu model ajurat de mare finețe, produsă la Anina în secolul al XIX-lea, se găsește în colecția Öntödei Múzeum din Budapesta (nr. inv. 2005.143.1). *40 éves az Öntödei Múzeum. 1969–2009*, red. Katalin Lengyelne Kiss, Anna Schudich (Budapest, 2009), 51 și fig. 19.

⁸ În cadrul produselor expuse de StEG la Expoziția Națională de la Budapesta din 1885, în grupa a VI-a, printre numeroasele categorii de produse turnate la Anina figurau și aceste busturi imperiale. *Az 1885. évi Budapesti*, 91.

⁹ Ormós Zsigmond (Pecica, 20 februarie 1813 – Budapesta, 17 noiembrie 1894), remarcabil om de cultură, colecționar și Mecena. La inițiativa și cu sprijinul său s-a înființat Societatea de Istorie și Arheologie și muzeul acesteia în Timișoara. Între 1889–1894 a donat muzeului majoritatea colecțiilor sale. În 1895, muzeul timișorean a achiziționat valoroasa sa colecție de monede și medalii. Vezi Ilona Miklósik, Lajos Kakucs, *Ormós Zsigmond, a múzeum alapító* (Temesvár: Gordian Kiadó, 2013), iar mai recent, Nicoleta Demian, “Colecția numismatică a lui Ormós Zsigmond – între pasiune și rațiune,” *Analele Banatului*, Serie Nouă XXX (2022): 279–297.

timișorean, se aflau mai multe obiecte de artă decorativă din fier produse la Anina, în atelierul de turnătorie artistică a StEG, conform propriilor însemnări: o măsuță circulară decorată cu personaje alegorice¹⁰; statueta reprezentând un grup de căprioare¹¹; statueta înfățișând un cerb în fața unui trunchi de copac¹²; presse-papier reprezentând un ogar¹³; scut cu scenă de vânătoare cu șoim.¹⁴

Astfel de obiecte de artă decorativă au existat și în vechea colecție a muzeului timișorean la începutul secolului al XX-lea. În anul 1909, în colecția de artă decorativă (înființată între anii 1901–1902) a muzeului existau mai multe piese turnate la Anina: farfuri decorative cu scene mitologice, scene de vânătoare; statuete – compoziții animaliere (Pl. IX.2); presse-papiers; busturi mici. Câteva obiecte erau donate de Ormós, zece piese fuseseră achiziționate de muzeu în 1902 direct de la turnătoria artistică din Anina la prețul de 109 coroane (din subvenția de stat)¹⁵, iar alte câteva fuseseră donate de Lendvai Sándor și Molnár Lajos, învățător în Anina.¹⁶ Toate piesele erau expuse pentru public în dulapul VII din Sala B¹⁷, în cadrul expoziției permanente din primul sediu al muzeului timișorean de pe strada Lonovics nr. 8 (azi str. Augustin Pacha).

Patru piese: o statueta cu o scenă de vânătoare și trei farfuri decorative din bronz cu scene mitologice (având pe revers ANINAI EMLÉK / *Amintire de la Anina*) au fost publicate de Marcela Oprescu în catalogul expoziției *Artă și meșteșug* din anul 2007.¹⁸ Prototipul uneia dintre farfuri, cea cu reprezentarea lui Hercule luptându-se cu leul din Nemea (Pl. VIII.1)¹⁹ îl reprezintă o farfurie realizată cu ocazia turnării primei șarje a furnalului nr. II de la Anina în 2 aprilie 1885.²⁰

¹⁰ Înălțime 83 cm; procurată de Ormós în 1887. Ormós Zsigmond, *Visszaemlékezések. III. Gyűjteményeim* (Timișoara, 1888), 226–227 nr. 516.

¹¹ Procurată de Ormós în 1887 (Ormós, *Visszaemlékezések*, 227, nr. 517); donată de acesta muzeului timișorean în 5 mai 1889 (AIMNaB, fond SMIA, dosar 1889, donația nr. 31, a.2).

¹² Procurată de Ormós în iulie 1887 (Ormós, *Visszaemlékezések*, 227, nr. 518); donată muzeului timișorean în 5 mai 1889 (AIMNaB, fond SMIA, dosar 1889, donația nr. 31, a.3).

¹³ Vopsit negru, produs la Anina în 1884 (Ormós, *Visszaemlékezések*, 228 nr. 522).

¹⁴ Din fier bronzuit, diametru 62 cm, cca 6 kg; procurată de Ormós la sfârșitul lunii septembrie 1888; donată de Ormós muzeului timișorean în 2 mai 1889 (AIMNaB, fond SMIA, dosar 1889, donația nr. 24, 1).

¹⁵ TRÉ, SN, XVIII/3 (1902): 67.

¹⁶ Registrul de inventar I al muzeului, anul 1909, 313–314, nr. inv. 3864–3873, 3911, la care se adaugă și nr. inv. 2012 (p. 151).

¹⁷ István Berkeszi, *Régiségvár B. teremben a VII. szekrény. Délmagyarországi modern műipar tárgyak. 2) Aninai vas-, bronzirozott műöntvények* (manuscris, AIMNaB).

¹⁸ Oprescu, *Artă și meșteșug*, 18–19, nr. 7, 8 (diametrele celor trei farfurii: 30,5 cm; 31 cm și 62 cm).

¹⁹ Ibid., 19 nr. 8b.

²⁰ Reprezentarea este identică (Hercule luptându-se cu leul), iar legenda de pe marginea

Atelierul avea un anume renume în epocă, fapt ce îl deducem dintr-o informație biografică legată de un medalist născut în Banat, stabilit ulterior la Viena, Anton Rudolf Weinberger.²¹ Născut la Reșița în 1879, a urmat școala la Anina și Kecskemét, iar după o scurtă perioadă de ucenicie în atelierul unui meșter din Vrșac, s-a întors la Anina, unde a petrecut mult timp în atelierul de modelare și cizelare al coloniei industriale a StEG.²²

*

În general, medaliile de genul celor care constituie subiectul acestui studiu se produceau (prin turnare) într-un număr limitat și se distribuiau participanților la diverse evenimente: excursii în cadrul unor congrese, aniversări ale unor personalități locale, adunări, vizite etc.

Prezentăm medaliile din colecția muzeului timișorean în ordine cronologică:

farfuriei oferă informații despre contextul realizării și datează piesa. Farfuria, expusă la Centrul Cultural Muzeistic Anina, face parte din colecția domnului Cristian-Liviu Mosoroceanu. Cu aceeași ocazie, turnarea primei șarje a furnalului nr. II, s-a realizat și o medalie turnată la Anina cu legenda: ERSTER / ABSTICH / DES HOCHOFENS No II / IN ANINA AM / 2-TEN APRIL / 1885; Csaba József Király, "Egykori magyar vármegyék és települések érmei, V. Erdély 8: Perjámotól – Szászsebesig," *Éremtani Lapok*, nr. 167 (iulie 2018): 13 nr. 503.

²¹ Anton Rudolf Weinberger (Reșița, 5 octombrie 1879 – Viena, 30 iulie 1936), sculptor și medalist stabilit definitiv la Viena; din 1907 a activat ca artist independent, expunând anual la marile saloane și expoziții din străinătate și din Monarhia Austro-Ungară. S-a bucurat de succes, fiind un rafinat portretist. Weinberger a realizat peste 100 de medalii și plachete dedicate unor membri ai familiei imperiale austro-ungare sau unor personalități ale vremii. Pe medaliile și plachetele sale semnează: A.W.; A. WEINBERGER; WEINBERGER; FEC. WEINBERGER. Lucrările sale se găsesc atât în colecții particulare, cât și în colecțiile unor muzee din Viena, Budapesta, Berlin, Paris, București, Dortmund, Salzburg, Baden etc.

Dintre medaliile și plachetele românești dedicate unor personalități contemporane autorului, amintim cele ale unor personalități bănățene: placheta de bronz a inginerului și colecționarului Constantin C. Orghidan, director general la Uzinele de Fier și Domenii din Reșița (între 1923–1927), realizată la Viena în 1925 (probabil la solicitarea acestuia); placheta și cele două variante ale medaliei dedicate lui Adalbert Veith (administrator-delegat, anterior director la Reșița) la aniversarea a 25 de ani de activitate (1900–1925), realizate tot în 1925; placa unifacies și medalia lui Caius Brediceanu (1930), placa unifacies a Corneliiei Brediceanu (1932). Nicoleta Demian, "Portrete ale Bredicenilor din Lugoj de Anton Rudolf Weinberger," *Banatica* 29/II (2019): 251–286.

²² László Siklóssy, "A modern magyar éremművészet és művelői (1817–1910)," *Numizmatikai Közöny* 9/2 (1910): 62.

1. Medalie – a VII-a adunare generală a Asociației învățătorilor din comitatul Caraș-Severin (29 iunie 1901)

Avers. Legendă laterală în stg și dr.: ANINAI – EMLÉK (*Amintire de la Anina*); în câmp, central, stema mijlocie a Ungariei, în stil baroc (relief înalt).

Revers. Legendă pe 7 rânduri, primul și ultimul rând semicircular: KRASSÓ SZÖRÉNY / VÁRMEGYEI / TANITÓEGYESÜLET / VII / NAGY- ÉS KÖZGYÜLÉSE / STAJERLAKON / 1901 JUNIUS 29. (*A VII-a adunare generală a Asociației învățătorilor din comitatul Caraș-Severin, la Stajerlak, 29 iunie 1901*).

Aliaj; turnată; 80 mm; 239,1 g; lățimea muchiei 7,8 mm; muchie lisă.

Fe 77.4%, Cu 19.7%, S 0.9%, Mg 0.7%, Si 0.4% (avers).²³

Fe 82.8%, Cu 15.1%, Si 1%, S 0.7% (revers).

Proveniență: Necunoscută.²⁴

MNaB, colecția Medalii, nr. inv. 113²⁵; stare de conservare bună (Pl. I.1–2).

Bibliografie: Király 2017²⁶, 6 nr. 244; Király 2018²⁷, 16 nr. 516.

2. Medalie – în amintirea sfințirii Bisericii romano-catolice din Anina (1901)

Avers. Legendă circulară: AZ ANINAI RK. TEMPLOM FELSZENTELÉSÉNEK EMLÉKÉRE. (*În amintirea sfințirii Bisericii romano-catolice din Anina*) – 1901 (între două ornamente); în câmp, Biserica romano-catolică, în fundal, peisaj montan.

Revers. Legendă pe eșarfă: BARBARA / STEFAN / FLORIAN, busturile Sf. Barbara cu coroană, Sf. Ștefan și Sf. Florian cu coif, în partea de jos, central, sub Sf. Ștefan, scut cu legenda pe trei rânduri în lb. latină: ORATE / PRO / NOBIS (*Rugați-vă pentru noi*); deasupra scutului, ramură de lauri, în stg. o ramură de palmier și o sabie, în dr. steag și un vas cu apă curgând.

Aliaj; turnată; 100,5 mm; 328,6 g; lățimea muchiei 11,9 mm; muchie lisă.

Fe 84.5%, Cu 13.2%, S 1.5%, Si 0.4% (avers).

²³ Medaliiile au fost investigate în 30.08.2022 cu un spectometru portabil BRUKER TRACER 5i de colega Diana Vărzaru, de la Laboratorul de Restaurare din cadrul MNaB, căreia îi mulțumesc și pe această cale.

²⁴ În prezent, nu se poate stabili anul și modalitatea prin care această medalie a ajuns în colecția muzeului. Din însemnările custodelui muzeului, Berkeszi István, reiese că medalie era expusă în vitrina nr. IV, împreună cu celelalte medalii de Anina (István Berkeszi, *A IV. számú kis éremtárló katalógusa*, manuscris, 27 decembrie 1907, f. 14, AIMNaB). Informația că Lendvai Sándor a donat o medalie de Anina (conform PV al ședinței SMIA din 2 iunie 1902; *TRÉ*, SN, XVIII/3 (1902): 66–67) nu ne ajută foarte mult, nefiind menționate alte detalii care ar face posibilă identificarea piesei.

²⁵ Registru de inventar Medalii, vol. I, fila 20, nr. inv. 113 (nr. inv. general 909363); Registru de inventar interbelic Medalii, f. 8v – 9, nr. inv. 113.

²⁶ Csaba József Király, "Egykori magyar vármegyék és települések érmei, V. Erdély 5: Kóhalomtól – Nagyenyedig," *Éremtani Lapok*, nr. 164 (decembrie 2017): 5–23.

²⁷ Király, "Egykori. Erdély 8," 3–18.

Fe 85.2%, Cu 12.5%, S 1.3%, Si 0.6% (revers).

Proveniență: Necunoscută.²⁸

MNaB, colecția Medalii, nr. inv. 111²⁹; stare de conservare bună (Pl. III.1–2).

Bibliografie: Király 2018³⁰, 15 nr. 515.

3. *Medalie dedicată dr. Leitner Miksa, medicul-șef al comitatului Caraș-Severin (29 septembrie 1907) la aniversarea a 25 de ani de activitate (1882–1907)*

Avers. Legendă circulară: AZ. O. O. SZ. KRASSÓ SZÖRÉNYI FIÓKJA 1907. S(Z) EPTEMBER 29. (*Filiala din Caraș-Severin a Uniunii Naționale a Medicilor, 29 septembrie 1907*), ornament în formă de stea; central: scut ornamentat în stil baroc, cu simbolul medicinei (șarpe încolăcit pe un baston) pe diagonală, într-un cerc de linii și puncte alternate; totul încadrat de o cunună de lauri și flori; margine puternic reliefată.

Revers. Legendă circulară: Dr LEITNER MIKSA MEGYEI FŐORVOS 25 ÉVES JUBILEUMA EMLÉKÉRE (*În amintirea jubileului (sic!) de 25 de ani a dr. Leitner Miksa, medic-șef al comitatului*), ornament în formă de stea; în câmp, central, monogramă mare cu ornamente vegetale LM, dedesubt, ramură de lauri; în stg și dr. anii 1882 – 1907; încadrată într-un cerc de linii și două puncte alternate.

Aliaj; turnată; 104 mm; 435,4 g; lățimea muchiei 12,8 mm; muchie lisă.

Fe 75.9%, Cu 20%, S 2.2%, Mg 0.9%, Mn 0.7% (avers).

Fe 71.5%, Cu 26.1%, S 0.7%, Mn 0.7%, Si 0.4% (revers).

Proveniență: posibil donată de Lendvai Sándor în 1908.³¹

MNaB, colecția Medalii, nr. inv. 112³²; stare de conservare bună (Pl. V.1–2).

Bibliografie: Faludi 1918, 11 nr. 23³³; Varannai 1959, 101 nr. 215³⁴; Király 2017³⁵, 6 nr. 245.

4. *Medalie dedicată dr. Leitner Miksa, medicul-șef al comitatului Caraș-Severin (29 septembrie 1907) la aniversarea a 25 de ani de activitate (1882–1907)*

²⁸ Vezi *supra*, nota 24.

²⁹ Registru de inventar Medalii, vol. I, fila 20, nr. inv. 111 (nr. inv. general 909361); Registru de inventar interbelic Medalii, f. 8v – 9, nr. inv. 111.

³⁰ Király, “Egykori. Erdély 8,” 3–18.

³¹ Lendvai Sándor a donat în 1908 o medalie mare, turnată la Anina, dedicată dr. Leitner Miksa (*TRÉ, SN, XXIV/1–2* (1908): 159 nr. 20). Este dificil de stabilit în prezent care dintre cele două medalii ale dr. Leitner (nr. inv. 112 și 1156) este piesa donată de Lendvai, ambele provenind din vechea colecție a muzeului.

³² Registru de inventar Medalii, vol. I, fila 20, nr. inv. 112 (nr. inv. general 909362); Registru de inventar interbelic Medalii, f. 8v – 9, nr. inv. 112.

³³ Faludi descrie un exemplar al medaliei aflat în colecția sa: fier, diametru 102 mm, grosime 13 mm. Géza Faludi, “Magyar orvosok újabb emlékérméi,” *Numizmatikai Közlöny XVII/I–II* (1918): 7–17.

³⁴ Gyula Varannai, “Magyar orvosok emlékérméi,” *Az Országos Orvostörténeti Könyvtár Közleményei* 12 (1959): 46–120.

³⁵ Király, “Egykori. Erdély 5,” 5–23.

Avers. Legendă circulară: AZ. O. O. SZ. KRASSÓ SZÖRÉNYI FIÓKJA 1907. S(Z) EPTÉMBER 29. (*Filiala din Caraș-Severin a Uniunii Naționale a Medicilor, 29 septembrie 1907*), ornament în formă de stea; central: scut ornamentat în stil baroc, cu simbolul medicinei (șarpe încolăcit pe un baston) pe diagonală, într-un cerc de linii și puncte alternate; totul încadrat de o cunună de lauri și flori; margine puternic reliefată.

Revers. Legendă circulară: D^f LEITNER MIKSA MEGYEI FŐORVOS 25 ÉVES JUBILEUMA EMLÉKÉRE (*În amintirea jubileului (sic!) de 25 de ani a dr. Leitner Miksa, medic-șef al comitatului*), ornament în formă de stea; în câmp, central, monogramă mare cu ornamente vegetale LM, dedesubt, ramură de lauri; în stg și dr. anii 1882 – 1907; încadrată într-un cerc de linii și două puncte alternate.

Aliaj; turnată; 104,5 mm; 420,9 g; lățimea muchiei 12,7 mm; muchie lisă.

Fe 90%, Cu 3.7%, P 3.6%, Si 1.4%, Mn 0.6% (avers).

Fe 91.9%, P 3.1%, Cu 2.8%, Si 0.9%, Mn 0.4%, S 0.4% (revers).

Proveniență: posibil donată de Lendvai Sándor în 1908.³⁶

MNaB, colecția Medalii, nr. inv. 1156³⁷; stare de conservare relativ bună (Pl. VI.1–2).

Bibliografie: vezi la medalia nr. 3.

În colecția MNaB a mai existat o medalie de genul celor de mai sus, care în prezent se află în colecția MNIR București.³⁸

5. Medalie – în amintirea excursiei la Anina a participanților la Congresul minier (18 septembrie 1885)

Avers. Legendă: ANINA 1885 – SZEPT. 18; în câmp, central, stema mijlocie a Ungariei³⁹, în stil baroc (relief înalt).

Revers. Legendă circulară: A BÁNY. KONGRESSZUS KIRÁNDULÁSA EMLÉKÉRE. Într-un medalion oval, cu ornamente în stil baroc, încadrat de o cunună cu frunze de stejar, imaginea stilizată a unei instalații siderurgice fumegând; deasupra medalionului, două unelte miniere încrucișate.

Aliaj bronzuit (?); turnată; 76,1 mm; 211,14 g.

³⁶ Vezi *supra*, nota 31.

³⁷ Registrul de inventar Medalii, vol. II, fila 78, nr. inv. 1156 (nr. inv. general 909519). Piesa a avut nr. inv. anterior 269. La proveniență este menționată vechea colecție a muzeului.

³⁸ Piesa a fost transferată definitiv în 1974 (Notă contabilă 78/30.11.1974, cf. Registrului de inventar al colecției Medalii) la Muzeul Național de Istorie a României din București.

³⁹ Stema a fost modelată eronat, în al doilea cartier al scutului figurând trei crini (însemn heraldic angevin) în locul celor trei capete încoronate de lei (pentru Dalmatia), după cum observa cel care semna cu pseudonimul "Un miner maghiar" o scurtă cronică despre medalie în *Archaeológiai Értesítő*, SN, VI (1886): 284. Ironic, se întreba dacă eroarea a fost intenționată, făcându-se aluzie la faptul că o parte din conducerea StEG era franceză.

Proveniență: donată de Franz Blaskovich⁴⁰ din Timișoara în 1889.⁴¹

MNIR, nr. inv. 55991⁴² (în colecția Medalii a MNaB până în 1974, nr. inv. 114); stare de conservare bună (Pl. VII.1–2).

Bibliografie: Király 2018⁴³, 13–14 nr. 504.

Medalia nr. 1 a fost realizată în amintirea celei de-a VII-a adunări generale a Asociației învățătorilor din comitatul Caraș-Severin din 29 iunie 1901. Înființată în 1895⁴⁴, Asociația a avut și un buletin oficial, *Népoktatás*, al cărui prim caiet a apărut în 1 septembrie 1895 la Lugoj, avându-l ca redactor pe Kárpáti Sándor, inspector școlar.⁴⁵ S-a păstrat invitația-program⁴⁶ a adunării din 29 iunie 1901, redactată de conducerea Asociației, Keszler Károly și Mihalik Sándor și de comitetul local de organizare din Stajerlak-Anina: președinții Moser József (paroh, cavaler al Ordinului Franz Joseph) și Spannbauer Rezső (directorul Uzinei de fier), secretarul Stokk Frigyes (notar) și trezorierul Merle Mihály (director și învățător). Documentul cuprinde, alături de programul fie-

⁴⁰ Franz Blaskovich (sau Blaskovics), (Steierdorf-Anina, 21 martie 1864 – Timișoara, 16 noiembrie 1937), cleric romano-catolic, deputat, redactor de ziare, a fost unul din liderii șvabilor bănățeni. A studiat teologia la Viena, în 1886 a fost hirotonisit preot, ajungând în decursul a cinci decenii la cele mai înalte funcții în cadrul Episcopiei Romano-Catolice de Timișoara. Preocupat de situația agricultorilor șvabi, a înființat asociații și bănci agrare, ocupând funcții de conducere în cadrul acestora. A fost redactor și editor al mai multor ziare în lb. germană între 1886–1918. În paralel, a avut și o carieră politică, având mai multe mandate de deputat între 1896–1905, iar după 1919 a fost membru în Senatul României (1926–1927). Anton Peter Petri, *Biographisches Lexikon des Banater Deutschtums* (Marquartstein, 1992), 152–154. Vezi și *Magyar Lapok*, an VI nr. 237 (18 noiembrie 1937): 8.

⁴¹ Registrul de inventar I al Muzeului din Timișoara (1874–1933), fila 69 nr. inv. 945. Vezi și *TRÉ, SN, V/4* (1889): 186 nr. 4, unde se menționează că medalia este realizată în turnătoria din Anina și a fost donată de Blaskovics Ferenc, profesor de teologie. Vezi și raportul secretarului SMIA, Patzner István, din 30 octombrie 1889 privind piese donate muzeului (AIMNaB, fond SMIA, dosar 9/1889, f. 3–4).

⁴² Informațiile despre medalie și fotografiile piesei mi-au fost furnizate de Tudor Martin, muzeograf-numismat în cadrul Cabinetului Numismatic al MNIR București (11.07.2023), căruia îi adresez mulțumiri.

⁴³ Király, “Egykori. Erdély 8,” 3–18.

⁴⁴ *Krassó-Szörényi Lapok*, an XVII, nr. 26 (Lugoj, 29 iunie 1895): 1. Exista Délmagyarországi Tanító Egyesület (Asociația Învățătorilor din Ungaria de Sud), înființată în 1867, care avea ca domeniu de activitate și comitatul Caraș-Severin, dar din diverse motive, s-a considerat că e necesară înființarea unei asociații separate. Memoriul inspectorului școlar al comitatului, adresat Ministerului Instrucțiunii Publice în septembrie 1894, a fost aprobat în 23 martie 1895, ca urmare, inspectorul a convocat adunarea generală de constituire pentru 30 iunie – 1 iulie 1895.

⁴⁵ *Krassó-Szörényi Lapok*, an XVII, nr. 35 (Lugoj, 1 septembrie 1895): 2. Abonamentul anual era de 2 forinți pentru membrii Asociației și 4 forinți în general.

⁴⁶ Documentul se păstrează în Arhiva Episcopiei Romano-Catolice din Timișoara, unde l-am găsit căutând informații despre construirea Bisericii romano-catolice din Anina.

cărei zile, și o serie de informații utile pentru participanții la adunare (inclusiv mersul trenurilor și legăturile spre Anina). Astfel, în 28 iunie avea loc primirea festivă a participanților la gara din Anina, urmată de cazarea oaspeților, apoi de adunarea pentru alegerea comitetelor și de seara de socializare, în stațiunea de vară (Sommerfrische) din Stajerlak (Steierdorf). În 29 iunie, dimineața, de la ora 7.30 urma să se desfășoare o liturghie festivă în Biserica romano-catolică din Stajerlak, apoi de la ora 8.30, marea adunare în sala mare a restaurantului *Schwager*, urmată de adunarea generală cu prezentarea rapoartelor de activitate și financiare, a propunerilor, alegerea de noi membri, stabilirea locului adunării generale din anul următor etc. La ora 13 era prevăzut prânzul festiv, iar de la ora 15, participanții împărțiți în trei grupuri urmau să participe la excursii în trei locații din împrejurimi: la "Hohe Wurzen", în stațiunea Marilla și în Valea Minișului. La ora 20, era prevăzută seară de muzică (asigurată de fanfara minierilor) și dans. În 30 iunie, la ora 7.30 se pleca spre Anina, unde se vizita Uzina de fier, la ora 12.30 era stabilită întoarcerea cu trenul la Oravița, de unde participanții plecau spre casă. După comunicarea în scris a intenției de participare, trebuia achitată taxa de participare de 2 coroane (care trebuia trimisă trezorerului Merle Mihály până în 20 iunie). Plata taxei de participare asigura cazare gratuită, reduceri la biletele de tren, accesul la seara de muzică și dans. Pentru prânzul festiv trebuiau achitate alte 3 coroane, sumă în care nu erau incluse și băuturile.

Medalia nr. 2 a fost realizată pentru a marca sfințirea Bisericii romano-catolice din Anina în 1901. Piatra de fundație, binecuvântată de Krusz Ferenc, decan de Caransebeș, a fost depusă de preotul local Scheidt Miklós în 7 iulie 1901 în prezența angajaților și a funcționarilor de la Uzina de fier din Anina și de la minele din zonă, a comunității din Stajerlak-Anina, a numeroși oaspeți străini și a membrilor comisiei pentru construirea bisericii. În fundație s-a depus și documentul cu informațiile despre eveniment și biserică, care s-a păstrat în copie.⁴⁷ Biserica a fost construită în 1901 după un proiect al arhitectului Reiter Ede din Timișoara (aprobat de episcopul de Cenad Dessewffy Sándor), de meșterii constructori Szitner Ferenc și Rupp Géza din Oravița, sub

⁴⁷ Copia documentului (*Emlékirat*), datat 7 iulie 1901, se păstrează în Arhiva Episcopiei Romano-Catolice din Timișoara, fond Anina, dosar 16/1895-1902, Kirchbau. Alături de acest document, mai există o ciornă a unei scrisori din 15 iunie 1901, prin care membrii comisiei pentru construirea bisericii cereau sprijin financiar (destinatarul cererii nu este cunoscut), având 52.000 de coroane din cele 55.080 coroane necesare (48.800 coroane pentru cheltuieli de construcție, 1.400 coroane pentru altar, 420 coroane pentru amvon, 100 coroane pentru transport, 960 coroane pentru 20 de bănci, 3.000 coroane pentru orgă, 400 coroane pentru arhitectul Reiter). Suma de circa 3.000 de coroane necesară pentru cele două clopote urma să fie strânsă din contribuțiile credincioșilor.

conducerea inginerului constructor Kelényi Kálmán. Construirea bisericii era estimată la 48.800 de coroane, sumă adunată din contribuțiile credincioșilor romano-catolici din Anina de-a lungul timpului și din ajutorul financiar oferit de StEG.⁴⁸ Clopotele au fost realizate în fabrica din Timișoara a renumitului Anton Novotny, unul fiind dedicat Sf. Barbara, ocrotitoarea minerilor, iar al doilea, Sf. Florian, ocrotitorul pompierilor și al metalurgiștilor.⁴⁹

Medaliile nr. 3 și 4 sunt dedicate dr. Leitner Miksa/Max (1856–1934), medicul-șef al comitatului Caraș-Severin, la aniversarea a 25 de ani de activitate în 29 septembrie 1907. Medaliile au fost realizate pentru această ocazie, fiind comandate de Országos Orvos Szövetség (Uniunea Națională a Medicilor), filiala din Caraș-Severin, după cum se poate deduce din legendele de pe medalie (Pl. V.1 și VI.1). Se cunosc puține date biografice ale dr. Leitner. Dedicat semenilor săi, prin natura profesiei, s-a bucurat de respect și apreciere. Numele lui apare în documentele sau presa vremii cu ocazia conferirii unor decorații. În 20 mai 1912 i s-a conferit Crucea de cavaler al Ordinului Franz Joseph pentru merite obținute în domeniul sănătății publice⁵⁰, iar în 1917, Crucea de merit de război, clasa a II-a, pentru civili.⁵¹ În aprilie 1933 era deja retras din activitate când a fost decorat de regele României cu Crucea Meritul Sanitar, clasa I. Decorația, primită cu mare emoție, i-a fost înmănată de medicul-șef dr. Zeno Bejan, însoțit de o delegație de medici. Dr. Leitner era considerat cea mai potrivită persoană pentru a primi această decorație, scria presa din Lugoj, iar vestea a produs o bucurie sinceră atât în cercurile medicale, cât și în întreaga societate lugojeană.⁵² A murit în 19 iulie 1934, la 78 de ani, după o lungă suferință, fiind înmormântat la Lugoj.⁵³

Există unele incertitudini legate de locul unde a fost realizată această medalie. În bibliografie se menționează Anina, dar o informație interesantă apare în articolul din 1918 al lui Faludi Géza, în care autorul afirma că medalia a fost turnată în atelierul Uzinei de fier de la Nădrag și s-a distribuit participanților la

⁴⁸ Ibid.

⁴⁹ János Szekernyes, “Temesvár kövei 506. Novotny Antal találmánya,” *Heti Új Szó* (Timișoara, 1 septembrie 2014) (<https://hetiujszo.ro/szekernyes-janos-temesvar-kovei-506/>, accesat în 25.04.2022). Biserica a fost dedicată inițial Sf. Ștefan.

⁵⁰ *Budapesti Közlöny*, nr. 126 (Budapesta, 6 iunie 1912). Vezi și Magyar Nemzeti Levéltár, W 12 Miniszterelnökségi levéltár – Minisztertanácsi jegyzőkönyvek (1867–1944), 11.04.1912, f. 37–38 (<https://www.eleveltar.hu/digitalis-tartalom?source=preservica&ref=preservica::4ce4a150-f357-4ec6-b250-44cf98401be1>, accesat în 25.04.2022).

⁵¹ Magyar Nemzeti Levéltár, W 12 Miniszterelnökségi levéltár – Minisztertanácsi jegyzőkönyvek (1867–1944), 8.12.1917, f. 10–11 (<https://www.eleveltar.hu/digitalis-tartalom?source=preservica&ref=8781514d-0bf7-459e-8215-d1aaf3788343>, accesat în 25.04.2022).

⁵² *Krassó-Szörényi Lapok*, an LV, nr. 31 (16 aprilie 1933): 3.

⁵³ *Krassó-Szörényi Lapok*, an LVI, nr. 57 (22 iulie 1934): 2 (necrolog).

masa aniversară, conform unei informații amabile a doctorului Leitner Miksa.⁵⁴ Cele două exemplare din colecția MNaB diferă din punct de vedere al execuției, dar și al compoziției aliajului. Dacă medalia cu nr. inv. 112 este lucrată mai îngrijit, cu detalii minuțioase, cea cu nr. de inv. 1156 este mai slab executată (cel puțin, aversul are detaliile mai puțin fine) și are în compoziție fier într-un procent mai mare (90% aversul și 91.9% reversul). Dealtfel, compoziția aliajului acestei medalii este diferită de cea a celorlalte medalii investigate. Până la apariția unor noi informații pe baza cărora să putem stabili cu certitudine atelierul de turnare, am considerat că cele două medalii din colecția MNaB trebuie prezentate în cadrul acestui articol.

Medalia nr. 5 este o medalie turnată la Anina, distribuită participanților la Congresul de minerit, metalurgie și geologie, desfășurat la Budapesta, care au vizitat în 18 septembrie 1885 Anina în cadrul excursiei organizate după Congres. Lucrările Congresului s-au desfășurat între 14–16 septembrie 1885 în Pavilionul de muzică al Expoziției Naționale de la Budapesta, iar în ultima zi în Sala festivă a Academiei Maghiare de Științe. La Congres au participat aproape 450 de specialiști, proprietari de mine, funcționari de mine, ingineri, geologi, profesori universitari din Ungaria, Austria, Germania etc. Discursul inaugural a fost ținut de secretarul de stat Matlekovics Sándor, participanții fiind salutați și de primarul Budapestei, Ráth Károly. În cele trei zile ale Congresului, au fost prezentate zilnic câteva lucrări științifice, s-a înființat Asociația Națională de Minerit și Metalurgie (în 15 septembrie) cu 26 de membri fondatori și 123 de membri, s-au discutat probleme organizatorice (cum ar fi locul de desfășurare al următorului Congres: Viena), s-au vizitat pavilioanele Expoziției Naționale etc. După încheierea Congresului, participanții, împărțiți în două grupuri, au plecat în excursiile programate: primul grup să viziteze minele din nord (Miskolc; Selmecbánya – azi, Banská Štiavnica, în Slovacia), iar al doilea grup pe cele din sud.⁵⁵

La excursia din sud⁵⁶ au participat circa 80 de persoane din cele 118 înscrise în acest grup, sub conducerea inginerului minier Árpád Zsigmondy. S-a ple-

⁵⁴ Faludi, "Magyar orvosok," 11, nr. 23.

⁵⁵ O prezentare detaliată a Congresului la Farbaky István, "A bányászati, kohászati és földtani kongresszus lefolyása Budapesten Szeptember-hó 14., 15. és 16.-án," *Bányászati és Kohászati Lapok*, an XVIII, nr. 18–19 (1 octombrie 1885): 147–154; Pethő Gyula, "Bányászati, kohászati és földtani kongresszus Budapesten 1885 szeptember 14, 15, 16-ikán," *Földtani Közlöny*, XV/11–12 (octombrie-decembrie 1885): 381–386. (https://epa.oszk.hu/01600/01635/00544/pdf/EPA01635_foldtani_kozlony_1885_11-12_381-386.pdf, accesat în 24.04.2022). Vezi și *Vasárnap Ujság*, an 32, nr. 38 (20 septembrie 1885): 616.

⁵⁶ O cronică detaliată a excursiei: "Montanistischer, hüttenmännischer und geologischer Congress in Budapest. Informationsreise nach dem Süden (16. bis 20. September 1885)," *Oesterreichische Zeitschrift für Berg- und Hüttenwesen*, an 33, nr. 42 (17 octombrie 1885): 633–637.

cat în 16 septembrie seara cu trenul din Budapesta spre Reșița și Anina (prin Timișoara-Voiteg-Bocșa Germană). Oaspeții au fost întâmpinați festiv la Reșița în 17 septembrie, iar după prânzul de la restaurantul Uzinei, s-au împărțit în două grupuri, primul vizitând mina de la Secul (puțul Alfred), iar al doilea grup, instalațiile siderurgice din Reșița. Seara s-a încheiat într-un mod plăcut la același restaurant cu cină, muzică și dans.

În 18 septembrie dimineața, la ora 6.30 s-a plecat cu un tren special spre Anina, cu oprire la Carașova. După cele patru ore de călătorie, participanții au sosit în incinta Uzinei de fier de la Anina, unde au fost întâmpinați de personalul de conducere. Din cauza timpului scurt avut la dispoziție au vizitat doar instalațiile Uzinei, fiind impresionați de cuptorul Whitwell (cu o înălțime de 16 m și un diametru de 5,48 m). La momentul vizitei, la Uzina de la Anina, cunoscută pentru produsele sale turnate, producția era concentrată pe sobe și componente de sobe (din cauza apropierii iernii), în depozite existând stocuri de mii de asemenea produse, de la cele mai simple modele la cele mai elegante.

După încheierea turului, a urmat masa festivă oferită de StEG (care a asigurat și cazarea gratuită și transportul participanților pe toată durata excursiei). În acest cadru festiv, cu toasturi și discursuri de mulțumire, participanții la excursie au primit ca amintire o medalie turnată la Anina, în două variante, cu relief înalt:

a) prima avea aversul cu legenda: ANINA 1885 – SZEPT. 18, iar pe revers legenda: A BÁNY. KONGRESSZUS KIRÁNDULÁSA EMLÉKÉRE⁵⁷;

b) a doua variantă avea aversul anepigraf, iar pe revers legenda: ANINA 1885 – SZEPT. 18.⁵⁸

De la Anina, participanții s-au deplasat cu trenul – admirând peisajul pitoresc – la Oravița, unde, conform programului, era prevăzută cina la ora 7.30 seara la Casino, urmată de un spectacol de teatru. În 19 septembrie, dimineața devreme, s-a plecat cu trenul spre Baziaș (prin Jasenovo), de unde excursionsiștii au continuat călătoria cu un vas cu aburi pe Dunăre spre Orșova Veche, cu oprire la Cozla. Ajunși la Orșova, în cele două ore rămase până la plecarea trenului spre Băile Herculane, participanții – împărțiți din nou în două grupuri – au vizitat insula Ada-Kaleh, respectiv Orșova. Au înnoptat în Băile Herculane, unde a doua zi dimineața, în 20 septembrie, au vizitat stațiunea și împrejurimile, împărțiți în grupuri mici. Prânzul a avut loc la Kursalon, unde participanții au făcut și o fotografie de grup în fața clădirii. Din Băile Herculane au plecat la ora 14 spre Caransebeș, unde au ajuns seara, iar de acolo – după numeroase toasturi, *Glück auf!* și promisiunea revederii la Viena anul următor – spre

⁵⁷ Medalia nr. 5, care a fost în colecția MNaB, este de acest tip.

⁵⁸ “Montanistischer,” 634 și nota 2.

Budapesta, unde au sosit dimineața. În urma excursiei, participanții au rămas cu informații interesante, amintiri plăcute, cărți poștale – suvenir, fotografii, dar și cu medalia primită la Anina ca amintire.

*

Deși atelierele existente în cadrul Uzinei de fier de la Anina sunt cunoscute, nu se cunosc detalii despre organizarea atelierului de turnătorie artistică sau despre procesul de turnare a medaliilor, de la design la produsul final. Cine era responsabil pentru lucrările artistice în anii în care au fost realizate medaliile (1885, 1901 și 1907) nu cunoaștem deocamdată, în bibliografia consultată găsim informații doar pentru anul 1881, când șeful atelierului de artă era Gottfried Distl, iar administratorul Uzinei era Karl Hopfgartner, distins cu o medalie de argint la Expoziția internațională de industrie de la Paris din 1878.⁵⁹

Este posibil ca la Anina să se fi realizat la comandă și medalii pentru alte centre miniere sau, în anumite cazuri, medaliile turnate la Anina să fi reprezentat modele pentru alte medalii de acest fel. Două cazuri ne-au reținut atenția din bibliografie. O medalie a minei din Borod (Magyarbárod, aflată la est de Oradea), datată 11 iunie 1901, are pe avers aceeași stemă mijlocie a Ungariei, realizată în relief înalt, în manieră barocă și cu o reprezentare eronată⁶⁰ ca și medalia de la Anina din 1885 (nr. 5 din catalogul acestui studiu). În acest caz, fie medalia minei din Borod a fost realizată tot la Anina, fie s-a folosit un tipar comun pentru stema de pe avers.

Al doilea caz îl reprezintă seria de medalii dedicată Sărbătorii Sf. Barbara din 4 decembrie, realizată la Pécs între anii 1891–1899, caracterizată prin același relief înalt al stemei mijlocii a Ungariei de pe avers. Asemănările dintre medalia de la Pécs din 1891 și medalia de la Anina dedicată excursiei Congresului din 1885 sunt mai mult decât evidente, fiind o dovadă certă că medalia de la Anina a servit ca model pentru cea de la Pécs. Dealtfel, este posibil ca primele medalii din seria de la Pécs să fi fost turnate la Anina.⁶¹

Medalii turnate la Anina se găsesc și în colecțiile altor muzee din Banat sau în colecții particulare. Astfel, în colecția numismatică a MBM din Reșița se păstrează o medalie – AVT (Aninai Vasut Társaság/*Societatea de Căi Ferate Anina*)⁶², datată

⁵⁹ Oscar Guttmann, ed., *Magyar bánya-kalauz. Ungarisches Montan-Handbuch* (Viena, 1881), 40.

⁶⁰ Pe revers: portretul lui Rosenfeld Bernát, medalie turnată, fier, 90 mm, 263,3 g. Király, "Egykori. Erdély 5," 21, nr. 320.

⁶¹ János Rayman, "A Szent Borbála tisztelet pécsi emlékei és érmei. II," *Éremtani Lapok*, nr. 136 (decembrie 2012): 3–9.

⁶² Avers: central, stema mijlocie maghiară (variante eronată, cu flori de crin, vezi *supra*, nota

10 octombrie 1885⁶³, care până în prezent pare să fie o variantă aproape necunoscută.⁶⁴ Alte două medalii se află în colecții particulare din Anina (a VII-a adunare generală a Asociației învățătorilor din comitatul Caraș-Severin din 29 iunie 1901, în colecția Mosoroceanu)⁶⁵ și din Timișoara (sfințirea steagului Reuniunii de Cântări din Anina din 20 august 1898).⁶⁶ În ultimii ani au apărut medalii de Anina în cadrul unor licitații online: medalia adunării generale a învățătorilor din 1901⁶⁷ și o medalie datată 20 septembrie 1904, cu ocazia turnării primei șarje a furnalului nr. I de la Anina.⁶⁸

Medaliile prezentate, produse meșteșugărești deosebite cu valențe artistice, atestă pe de o parte nivelul tehnic și artistic al celor care le-au creat, iar pe de altă parte, activitatea de turnătorie artistică la Anina din a doua jumătate a

39), în stil baroc, timbrată de coroană (reprezentare în relief înalt); fără legendă; Revers: central, simbol al căilor ferate (roată de tren cu aripi și mănunchi de fulgere), în spate, raze; în partea de sus, simbol minier (două unelte încrucișate), deasupra, literele AVT (inițialele de la Aninai Vasút Társaság – *Societatea de Căi Ferate Anina*), în partea de jos, legendă semicirculară: ANINA 1885 OKT.10.; 74 mm; 199,3 g; turnată; nr. inv. 45658 (nr. inv. numismatică N 680); fier bronzuit (?); donație a Societății Numismatice Române. Mulțumesc doamnelor dr. CȘ Ligia Boldea și conservator Claudia Tudorescu de la MBM Reșița pentru informațiile despre această medalie. Piesa a fost *Exponatul lunii decembrie 2022* la MBM Reșița (<https://www.muzeulbanatuluiimontan.ro/index.php/home-o-ro/106-ro/home/obiectul-lunii/513-obiectul-lunii-decembrie-2022-la-muzeul-banatului-montan>, accesat în 6.07.2023).

⁶³ Nu avem informații despre evenimentul care a avut loc în 10 octombrie 1885.

⁶⁴ Király, “Egykori. Erdély 8,” 14, nr. 506 (un exemplar identic, dar cu data diferită: 18 noiembrie 1885). O medalie cu aceeași dată, 10 octombrie 1885, dar fără descriere, apare la Roznai István, “Bányászati vonatközásu érmek,” *A Magyar Numizmatikai Társulat Évkönyve 1973* (Budapest, 1980): 101 nr. 31 – medalie din bronz argintat, 95 mm.

⁶⁵ Exemplar tip medalia nr. 2 din prezentul studiu, dar vopsit negru. Mulțumesc domnului Cristian-Liviu Mosoroceanu pentru informații și fotografii.

⁶⁶ Király, “Egykori. Erdély 8,” 15, nr. 512 (variantă). Avers: central, imagine cu clădirile industriale din Anina, legendă circulară: A ZÁSzlÓ SZENTELÉS EMLÉKÉRE o 1898 AUGUSZTUS 20 o; Revers: central, simbol minier (două unelte încrucișate) într-o cunună de stejar și laur, panglică cu inscripția: GES. VEREIN 1898 ANINA, deasupra simbolului minier, liră într-o cunună, motive ornamentale în câmp; legendă circulară: IN HARMONIE UND EINTRACHT o LIEGT DES GESANGES MACHT o; atât pe Av., cât și pe Rv., între legendă și muchie, o bordură ornamentată.

⁶⁷ <https://axioart.com/tetel/1901-a-krasso-szoreny-varmegyei-tanitoegyesulet-vii-nagy-> (accesat în 18.10.2023).

⁶⁸ Avers: legendă circulară – ERSTER ABSTICH – HOCHOFEN No I – ANINA 20. SEPT. 1904 – în câmp, central, stema mijlocie a Ungariei, în stil baroc (relief înalt); Revers: imaginea furnalului încadrat de o ramură de laur în jumătatea dreaptă a medaliei; fier bronzuit, 96 mm (https://www.darabanth.com/hu/nagyaukcio/39/kategoriak~Numizmatika/Magyar-emlekveretek-plakettek~16148/Osztrak-Magyar-Monarchia-1904-Erster-Abstich-Hochofen-Anina-20-Sept-1904-Az-also-csapolo-na~II2740538?q=anina&text_src=only_in_description, accesat în 11.10.2022).

secolului al XIX-lea până la Primul Război Mondial. Mai mult, ele se remarcă printr-o mare valoare documentară, amintind de evenimente cu impact în viața comunității locale (excursii, adunări, aniversări) sau de personalități locale, fragmente mai puțin cunoscute din istoria Aninei și a Uzinei de fier de aici din perioada StEG, atât de bine descrisă de cuvintele: “cărbune, abur, fier și oțel”.⁶⁹

IRON AND “MEMORY”. ANINA MEDALS FROM THE COLLECTION OF THE NATIONAL MUSEUM OF BANAT IN TIMIȘOARA (THE END OF THE 19TH CENTURY – THE BEGINNING OF THE 20TH CENTURY)

Abstract

The items presented are four medals cast from an alloy in which iron predominates, with a diameter between 80 and 104 mm and a weight between 200 and 400 grams, preserved in the collection of medals at the National Museum of Banat in Timișoara (MNaB). These medal items suggest an interesting story being produced in Banat, at the Iron Works, Anina, which belonged to the Railroad Company, StEG (*K. K. privilegierte Österreichische Staats Eisenbahn Gesellschaft*). At Anina they used to make cast items intended for commercialization; at this foundry they produced from the finest decorative items, dishes and stoves, to the heaviest components for industrial machinery.

The medals are presented in chronological order: medal – the 7th general meeting of the Association of Primary Teachers in Caraș-Severin county (June 29, 1901), unknown provenance; medal – commemorating the consecration of the Roman-Catholic Church from Anina (1901), unknown provenance; two medals dedicated to dr. Leitner Miksa/Max, the chief physician of Caraș-Severin county (September 29, 1907) on the anniversary of 25 years of activity (1882–1907), one of which was donated to the museum by Lendvai Sándor in 1908. Although they have the same representations on the obverse and reverse, the two medals differ not only in terms of execution, but also in the alloy's composition.

In the collection of the MNaB, there was another item like those mentioned above, which is currently in the collection of the National History Museum of Romania in Bucharest, having been definitively transferred in 1974: medal – in memory of the trip to Anina of the participants in the Mining Congress (September 18, 1885). The medal was donated to the Museum from Timișoara in 1889 by Franz Blaskovich (1864–1937) from Timișoara, an important personality of the Swabians in Banat.

Starting from documents preserved in archives and the information found in mining magazines and the newspapers of the time, one can find details about each of the

⁶⁹ Expresie folosită de profesorul Rudolf Gräf în *Contribuții la istoria industrială*, 255.

În final, adresez mulțumiri: doamnei Margareta Tasi pentru traducerile în lb. engleză; colegilor dr. Ciprian Glăvan, muzeograf la MNaB, pentru traducerile din lb. germană, dr. Claudiu Călin, arhivist la Episcopia Romano-Catolică de Timișoara și Oliviu-Cristian Gaidoș, muzeograf la Muzeul de Istorie, Etnografie și Artă Plastică din Lugoj, pentru sprijinul constant oferit pe parcursul documentării; colegului Milan Șepețan, fotograf la MNaB, pentru fotografierea medalii- lor din colecția MNaB.

events marked by these medals: the 7th general meeting of the Association of Primary Teachers in Caraş-Severin county, held at Anina in June 29, 1901; the consecration of the Roman-Catholic Church at Anina în 1901; the anniversary in 1907 of dr. Leitner Max (1856–1934), the chief physician of Caraş-Severin county and biographical information about him; the Congress of mining, metallurgy and geology held in Budapest between September 14–16, 1885, and the trip to Anina in September 18, 1885.

It is possible that medals for other mining centres were also ordered at Anina, or in certain cases the medals cast at Anina might have represented models for other medals of this kind. Two examples are presented: a medal from the mine in Borod (located east of Oradea), dated June 11, 1901, and the series of medals dedicated to the Feast of St. Barbara, December 4, made in Pécs between 1891 and 1899.

Medals cast at Anina, found in the collections of other museums in Banat, are mentioned (the Mountainous Banat Museum in Reşita: a medal – AVT – Aninai Vasut Társaság / the Railroad Company, Anina, October 10, 1885, an almost unknown variant); in private collections: in Anina (the Mosoroceanu collection) and Timişoara or those appeared in recent years in the context of online auctions.

At the same time, reference is also made to the decorative art objects produced in the fine/artistic foundry workshop in Anina: statuettes with hunting scenes (for the shooting associations in the mountainous Banat in the second half of the 19th century), decorative plates with mythological scenes (for collectors), presse-papiers, imperial busts, candlesticks etc. The iron decorative art objects, cast in Anina, found in the collection of Ormós Zsigmond (1813–1894), the founder of the museum in Timişoara, as well as those found in the collection of decorative art of the Museum in Timişoara in 1909, are also mentioned. Some were related to the donations of Ormós Zsigmond, Lendvai Sándor and Molnár Lajos, some others were purchased by the museum in 1902 directly from the artistic foundry in Anina for the price of 109 crowns. All the items were exhibited for the public in the permanent exhibition at the first headquarters of the museum in Timişoara, Lonovics street, no 8 (today Augustin Pacha street).

Medalist Anton Rudolf Weinberger (1879–1936), a refined portraitist of many personalities (some from Banat), born in Reşita, later settled to Vienna, also spent a lot of time in this artistic foundry workshop.

The medals presented certify both the technical and artistic level of those who created them, as well as the activity at the artistic foundry in the second half of the 19th century until the World War I. The special documentary value of these medals is noteworthy, recalling special events in the life of the local community (gatherings, trips, anniversaries, church consecrations) or local personalities connected to a period of time so well described by the following words: “coal, steam, iron and steel“.

1.

2.

Pl. I. Medalie – a VII-a adunare generală a Asociației învățătorilor din comitatul Caraș-Severin (29 iunie 1901), colecția Medalii a MNaB (1. avers, 2. revers). / Medal – the 7th general meeting of the Association of Primary Teachers in Caraș-Severin county (June 29, 1901), the Medal collection of the MNaB (1. obverse, 2. reverse).

Meghívó.

A Krassó-Szörény vármegyei Tanítóegyesület

Stajerlak-Anina nagyközség szíves meghívása folytán

1901. évi június hó 29-én Stajerlakon

tartja

VII. nagy- és közgyűlését,

melyre az egyesület t. tagjait, a társ egyesületeket és tanügybarátokat van szerencsénk tisztelettel meghívni.

Orsován. 1901. május havában.

A Krassó-Szörény vármegyei Tanítóegyesület elnöksége:

Keszler Károly
főjegyző.

Mihalik Sándor
elnök.

A stajerlak-aninai helyi bizottság nevében:

Moser József
a Ferencz József-rend lovagja, pápai t. kamarás, plébános,
társ-elnök.

Spannbauer Rezső
iskolaszéki elnök, vasgyári üzemvezető-felügyelő,
elnök.

Stokk Frigyes, közs. jegyző,
titkár.

Merle Mihály, igazgató-tanító,
pénztáros.

Weisz és Sziklai könyvnyomdája, Lugos.

Pl. II. Invitație la a VII-a adunare generală a Asociației învățătorilor din comitatul Caraș-Severin (29 iunie 1901), Arhiva Episcopiei Romano-Catolice din Timișoara. / Invitation to the 7th general meeting of the Association of Primary Teachers in Caraș-Severin county (June 29, 1901), the Archive of the Roman-Catholic Diocese in Timișoara.

1.

2.

Pl. III. Medalie – în amintirea sfințirii Bisericii romano-catolice din Anina (1901), colecția Medalii a MNaB (1. avers, 2. revers). / Medal – commemorating the consecration of the Roman-Catholic Church in Anina (1901), the Medal collection of the MNaB (1. obverse, 2. reverse).

Pl. IV. Biserica romano-catolică din Anina (fotografie: Cristian-Liviu Mosoroceanu). /
The Roman-Catholic Church in Anina (photography: Cristian-Liviu Mosoroceanu).

1.

2.

Pl. V. Medalie dedicată dr. Leitner Miksa, medicul-șef al comitatului Caraș-Severin (29 septembrie 1907) la aniversarea a 25 de ani de activitate (1882-1907), colecția Medalii a MNaB (1. avers, 2. revers). / Medal dedicated to dr. Leitner Miksa, the chief physician of Caraș-Severin county (September 29, 1907) on the anniversary of 25 years of activity (1882-1907), the Medal collection of the MNaB (1. obverse, 2. reverse).

1.

2.

Pl. VI. Medalie dedicată dr. Leitner Miksa, medicul-șef al comitatului Caraș-Severin (29 septembrie 1907) la aniversarea a 25 de ani de activitate (1882-1907), colecția Medalii a MNaB (1. avers, 2. revers). / Medal dedicated to dr. Leitner Miksa, the chief physician of Caraș-Severin county (September 29, 1907) on the anniversary of 25 years of activity (1882-1907), the Medal collection of the MNaB (1. obverse, 2. reverse).

1.

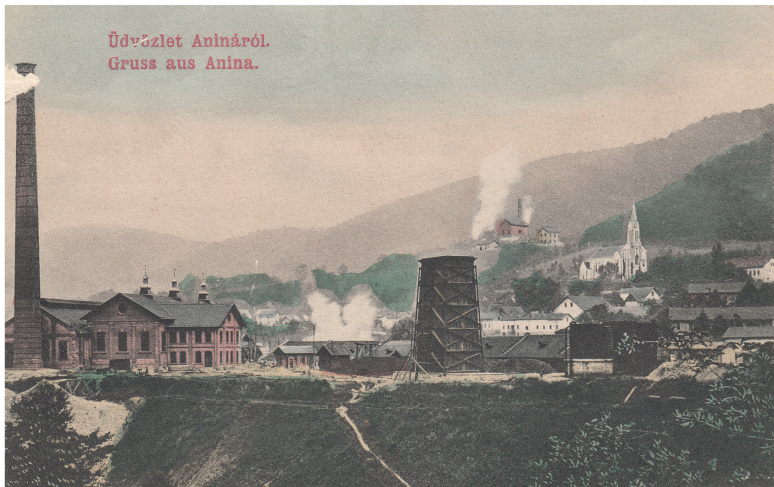

2.

Pl. VII. Medalie – în amintirea excursiei la Anina a participanților la Congresul minier (18 septembrie 1885), colecția MNIR București (1. avers, 2. revers). / Medal – commemorating the trip to Anina of the participants in the Mining Congress (September 18, 1885), the MNIR collection, Bucharest (1. obverse, 2. reverse).

1.

2.

Pl. VIII. 1. Farfurie decorativă cu reprezentarea lui Hercule realizată la Anina (după M. Oprescu, *Artă și meșteșug*, 19, nr. 8). 2. Anina, carte poștală de la începutul sec. XX, colecția MNaB. / 1. Decorative plate with the representation of Hercules made at Anina (after M. Oprescu, *Artă și meșteșug*, 19, no 8). 2. Anina, postcard at the beginning of the 20th century, the MNaB collection.

1.

2.

Pl. IX. 1. Detaliu al unei sobe produse la Anina. 2. Statuetă cu scenă de vânătoare, realizată la Anina, din vechea colecție a muzeului (după M. Oprescu, *Artă și meșteșug*, 18, nr. 7). / 1. Detail of a stove made at Anina. 2. Statuette with a hunting scene, made at Anina, from the museum's old collection (after M. Oprescu, *Artă și meșteșug*, 18, no 7).